

УДК 340.114.3

Крамаренко Ю. М.*кандидат юридичних наук, доцент,**адвокат*

МОЖЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМНОГО ПІДХОДУ ДО ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМНИХ ПИТАНЬ У ПРАВОВІЙ СФЕРІ

Постановка проблеми. З часу проголошення незалежності Україна перебуває у постійному процесі реформування соціально-чутливих сфер, серед яких знаходиться і сфера права. Таке реформування бере свій початок зі схвалення в кінці квітня 1992 року Верховною радою України Концепції судово-правової реформи в Україні. За цей час основоположні нормативно-правові акти матеріального та процесуального права зазнавали неодноразових змін, що впливало як на учасників правовідносин, так і на стабільність цих відносин. З одного боку такі зміни неминучі, оскільки зумовлені чисельними внутрішніми і зовнішніми чинниками, в т.ч. процесом глобалізації, а з іншого - такі зміни повинні бути передбачуваними, планомірними та прогнозованими. Неготовність правової системи до змін призводить до дестабілізації правовідносин та зниження якості життя в цілому.

Стан дослідження. Питання реформування окремих сфер правової діяльності ґрунтовно досліджувались такими фахівцями як Я.П. Зейкан, О.Г. Кальман, Д.Д. Луспеник, П.О. Недбайло М.А. Погорецький, В.О. Попелюшко, О.Я. Рогач, Я.М. Романюк, І.О. Христич та інші. Проте,

---

© Крамаренко Ю. М., 2018

© Національний університет «Острозька академія», 2018

-
- Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

внаслідок динамічності розвитку та змін суспільних відносин, вказана тематика потребує постійного вивчення, узагальнення та обговорення.

Метою статті є встановлення можливостей, які може надати застосування системного підходу у вирішенні проблемних питань у сфері правової діяльності та правозастосування.

Виклад основного матеріалу. Спостерігаючи за перебігом подій в Україні та аналізуючи джерела правової інформації в сфері реалізації права та правозастосовної діяльності можна виокремити тенденції, що полягають у наступному.

1. Впровадження можливостей штучного інтелекту та нових технологій у діяльність правників. Сьогодні розвивається така галузь бізнесу, як «Legal tech» [1; 2], що проявляється в технологіях, спрямованих на обробку правових даних із наданням правового висновку чи рішення [3; 4] або конструювання правових документів [5].

2. Появи нових інституцій та суб'єктів в сфері правової діяльності – САП, ДБР, НАБУ, НАЗК, Вищий інтелектуальний та антикорупційний суди, інститут приватних виконавців тощо.

3. Підвищення ролі правового прецеденту та міжнародної практики в національному правозастосуванні, що має прояв у прийнятті Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини», встановленням можливості перегляду Великою Палатою Верховного Суду судових рішень у касаційному порядку з метою забезпечення однакового застосування судами норм права, провадження у зразковій справі, згідно Кодексу адміністративного судочинства України тощо.

4. Мінливість законодавства. Так, за першу половину 2018 року тільки Верховною Радою України було прийнято 88 законів в цілому, в

▪ Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

першому читанні 49 законопроектів і 37 постанов, а загалом було прийнято майже 200 позитивних рішень, які стосувалися різних сфер [6, с.6].

5. Лібералізація кримінальної відповідальності та покарання (наприклад, амністія в 2014 та 2016 роках, зміни до ст.72 КК України) та посилення заходів щодо інших видів відповідальності (наприклад, щодо неплатників аліментів).

6. Незмінний попит до професії правника [7].

7. Реформування юридичної освіти та підходів до підготовки юристів [8].

До негативних рис сучасного стану в сфері правової діяльності можна віднести наступні.

1. Низька довіра до органів влади, правовий нігілізм та розпорошення системи моральних цінностей. Так, відповідно до Національної доповіді «Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії» дослідження, проведені у 2009, 2012 та 2016 роках, вказують, що на питання «Що з переліченого нижче, на Ваш погляд, є найважливішим для досягнення людиною високого соціального становища» (респондент міг позначити не більше п'яти варіантів) третина українців відповідає «уміння іноді йти в обхід закону», половина - наявність впливових родичів, а більше ніж кожний четвертий - «заможні батьки» і «впливові друзі». У країнах заходу такі показники становлять на рівні 5-10% [9, с.15-18]. Також у цій доповіді констатують недовіру населення до закону, органів влади і управління, а також розпад системи моральних цінностей зазначаючи наступне: «На особливу увагу при аналізі соціокультурної детермінації деструктивної поведінки заслуговує явище аномії – стану суспільства, коли відбувається розпад системи суспільних цінностей, відсутні чіткі правила і норми поведінки, коли нова ієрархія

▪ Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

цінностей ще не склалася. Цей стан породжує моральну нестійкість особистості, дезорганізує суспільні структури, порушує суспільну рівновагу. За такого стану суспільства значна його частина, знаючи про існування обов'язкових суспільних норм, тим не менше ставиться до них байдуже або негативно і навіть стає на шлях правопорушень» [9, с.119].

2. Високий рівень корупції та злочинності, в тому числі організованої. Згідно даних державної статистики (кількість зареєстрованих злочинів та чисельність наявного населення на кінець року) коефіцієнт злочинності на 100 тис. населення складає понад 1200 (1236 – 2017 рік, 1392 – 2016 рік, 1322 -2015 рік), що перевищує показники 90-х років минулого століття і сягає найвищих показників за історію незалежності [10]. Відповідно до міжнародних показників за рівнем організованої злочинності Україна посідає 113 місце із 137 країн, рівнем судової незалежності - 129, захистом прав – 128, рівнем корупції - 106 [11].

3. Високий стан конфліктності, про що вказують як внутрішні конфлікти в середині спільнот правників, так і в суспільстві чи міжнародному рівні.

5. Низький рівень юридичної техніки [12] та законодавчий спам (25 нових законопроектів за один день пленарного засідання) [6, с.6].

6. Низькі якісні показники в сфері правової діяльності, що проявляється в тому числі у низькому рівні виконання судових рішень (зростання з 5-6 % до 18 %) [13], перевантаженості судово-правоохоронних органів та зловживанні правом [14].

Поряд з цим можна відмітити і позитивні риси, що розширюють можливості в сфері правової діяльності до яких слід віднести: а) розширення інформаційно-комунікаційних можливостей - обміну інформацією та позитивним досвідом, проведення широкої дискусії тощо;

▪ Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

б) використання нових технологій, методів та інструментів для вирішення правових ситуацій; в) започаткування нових підходів та світогляду як в суспільстві і країні, так і серед правників.

Вказані тенденції та риси правової сфери дають підстави для пошуку підходів, що дозволять ефективно впливати на процеси, що є немінучими. Це потребує комплексного та всебічного переосмислення як підходів до управління правовою сферою, так і до визначення цілеспрямованості системи правозастосування та її суб'єктів. Одним із способів, що може допомогти у подоланні негативних тенденцій у сфері правозастосування є використання міждисциплінарних розробок та застосування системного підходу, що досліджувався Р.Л.Акоффом. Відповідно до його поглядів «система це сукупність із двох чи більше елементів, що задовольняють трьом умовам: 1) поведінка кожного впливає на поведінку цілого; 2) поведінка елементів та їх вплив на ціле взаємозалежні (поведінка кожного елемента та його вплив на ціле залежить від поведінки не менш як одного елемента); 3) якщо існують підгрупи елементів, кожна з них впливає на поведінку цілого та не одна із них не чинить такого впливу незалежно [15, с.38-39].

Систему Р.Л.Акофф визначав як «множину взаємопов'язаних елементів, кожен з яких пов'язаний прямо чи опосередковано з кожним іншим елементом, а дві будь-які підмножини цієї множини не можуть бути незалежними» [16, с.27], а «оточення системи» як «множину елементів та їх суттєвих якостей, які не є частиною системи, але зміни в будь-якій з них можуть стати причиною або продукувати зміни в стані системи» [16, с.27].

Тобто кожна частина системи (елемент) має якості, котрі втрачаються, якщо її відділити від системи і кожен елемент системи має такі суттєві якості, які відсутні у її інших частин, при цьому вся система

▪ Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

має інші якості, що не обов'язково є сумою якостей її елементів, а оточення - це те середовище, що має вплив на систему. Отже, для застосування системного підходу будемо виходити з того, що система це сукупність взаємопов'язаних, взаємозалежних елементів (суб'єктів), кожен з яких здатен впливати на всю систему, при цьому така система знаходиться в певному оточенні та рухається до певної мети (ідеалу).

Розглядаючи вітчизняну діяльність в сфері права як певну систему, можна зі значною вірогідністю констатувати, що вона цілком відповідає умовам системи, при цьому придатним для застосування буде термін «система суб'єктів правозастосування», під якою в цій статті будемо розуміти діяльність у певному середовищі уповноважених суб'єктів (елементів системи) щодо реалізації правових норм відносно конкретних життєвих ситуацій та індивідуально визначених споживачів (замовників). Тобто із притаманного теорії права визначення «правозастосування», виключено «владність» та наближено до визначення, запропонованого П.О. Недбайло [17]. Не вдаючись у дискусію щодо доктринального визначення поняття «правозастосування» та його співвідношення з поняттям «реалізація права», будемо виходити з того, що, таке визначення є найбільш прийнятним для визначення суті діяльності фахівців у сфері права щодо офіційного вирішення правових ситуацій (правових спорів) – проваджень за фактом злочинів і правопорушень, невизнання чи оспорювання прав, свобод та інтересів тощо.

Розглянемо систему суб'єктів правозастосування з точки зору елементів, їх функцій, мети та оточення. До основних, вже сформованих елементів системи, можна віднести: адвокатуру та суб'єктів безоплатної правової допомоги – основна функція захист від обвинувачення; нотаріат та реєстраційні органи – впорядкування відносин та засвідчення правових

▪ Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

фактів; прокуратуру – обвинувачення та нагляд; правоохоронні та контролюючі органи – виявлення правопорушень та моніторинг; органи (суб'єкти) виконання рішень – примусове виконання прийнятих рішень; суд – правосуддя. Звісно, що кожний елемент є також певною системою (підсистемою), що має свою структуру, органи управління та елементи, через які він здійснює свої повноваження в загальній системі.

Оточенням, здатним впливати на таку систему є: а) споживачі (замовники); б) чинне законодавство; в) мораль. В останній час через розвиток інформаційних технологій мораль зазнає значного впливу з боку суспільної думки та образів, що часто штучно створюються недержавними утвореннями, комерційними організаціями, ЗМІ та іншими суб'єктами і користувачами в сфері інформаційних відносин. Проте співвідношення та взаємозалежність моралі та суспільної думки є окремою темою для вивчення, тому будемо виходити з того, що природньо сформована мораль знаходиться поза суспільною думкою, котра має тимчасовий та мінливий характер.

Замовниками або споживачами є фізичні та юридичні особи, суспільство та держава. Суспільство в цьому випадку не є чітко вираженим учасником правових відносин, проте воно виступає таким замовником через інші інституції, в тому числі громадські об'єднання. Також слід зазначити, що органи держави, крім іншого, визначають правила для системи, а в окремих випадках і безпосередньо управляють діяльністю окремих елементів. З цього боку можна стверджувати, що найбільш незалежним елементом системи є адвокатура, яка є недержавним самоврядним інститутом, який більш за все орієнтується на потреби (запити) своїх споживачів.

▪ Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

Споживачі (замовники) потребують, втручання для вирішення правової ситуації та залучені як учасники певного процесу чи процедури з певним статусом та повноваженнями. При цьому їх мета полягає в задоволенні певних дійсних, вигаданих чи помилкових потреб або бажань, які схематично можна звести до таких: 1) впорядкування певних відносин з метою збільшення власних можливостей; 2) захист в разі порушення чи обмеження (оспорювання чи невизнання) для відновлення прав чи усуненні перешкод, в т.ч. сатисфакції чи примушуванні іншого учасника до виконання свого обов'язку; 3) пом'якшенню або звільненню від відповідальності. При цьому останнє у споживачів розуміється скоріш як «уникнення» чи «ухилення» від певних обов'язків, відповідальності та покарання. З цього боку при з'ясуванні таких запитів й очікувань слід враховувати особливості розуміння та тлумачення їх суті самими споживачами та відповідне адекватне розшифрування їх замовниками – суб'єктами правозастосування.

Якщо говорити про чинне законодавство, то майже кожний нормативно-правовий акт має чітку вказівку на свою мету, що вказується в преамбулі або у перших статтях. Така мета залежить від галузі права і відповідає пріоритетам, що визначені Загальною Декларацією прав людини, Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод, Конституцією України тощо. Вона здебільшого полягає в забезпеченні розвитку особистості, впорядкуванні відносин, вихованні, захисті, охороні та забезпеченні прав, свобод та інтересів учасників правовідносин тощо.

Як вже зазначалось в результаті процесів інформатизації, інтеграції світоглядів, культур та економік, мораль зазнає неочікуваного впливу та зміні акцентів у своїх орієнтирах, тому будемо брати за основу лише

▪ Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

моральні ідеали (наприклад, істина, краса, добробут та добро) та чесноти, що не викликають суттєвого спротиву чи дискусії.

Основних суб'єктів правозастосування із зазначенням їх функцій, мети та запиту (очікування) споживачів можна надати у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1 – Система суб'єктів правозастосування

Елемент/суб'єкт	Функції основні та спеціальні	Функції спільні	Мета спеціальна	Мета спільна	Форма діяльності	Основні споживачі	Запит (очікування) споживачів
Суд	правосуддя	утвердження і забезпечення прав і свобод людини, забезпечення	прийняття остаточного рішення у конкретній правовій ситуації	створення збалансованого стану захищеності, недоторканності і безпеки	дії і рішення	фізичні і юридичні особи суспільство, держава	справедливість
Прокуратура	обвинувачення і нагляд	свободи людини, забезпечення	встановлення об'єктивних обставин у правовій ситуації	учасників правовідносин, в якому людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю.		суспільство і держава	обвинувачення, поповнення держбюджету, правопорядок
Правоохоронні органи	попередження, виявлення, припинення та розкриття злочинів та інших правопорушень	реалізації прав, виховання учасників правосуддя	встановлення інформації, осіб, та доказів, безпека та правопорядок			фізичні та юридичні особи суспільство і держава	встановлення та пошук осіб, доказів та інформації, поповнення держбюджету, забезпечення стану безпеки та правопорядку
Контролюючі органи	моніторинг, контроль, упорядкування	відповідальності	упорядкованість, прозорість та легкість здійснення певної діяльності			фізичні та юридичні особи, держава	упорядкування та простота діяльності, поповнення держбюджету
Органи виконання	примусове виконання рішень		відновлення прав, виконання покарання			фізичні та юридичні особи, держава	примус та покарання, реалізація принципу невідворотності покарання, поповнення

- Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

						держбюджету	
Реєстраційні органи	реєстрація юридичних фактів		упорядкованість певних відносин			фізичні та юридичні особи, держава	встановлення та підтвердження фактів, поповнення держбюджету
Нотаріат	посвідчення юридичних фактів		упорядкованість певних відносин		Дії	фізичні та юридичні особи	підтвердження фактів, надання юридичної сили та встановленої форми юридичним фактам
Адвокатура в т.ч. суб'єкти БПД	захист від обвинувачення		правова допомога, пом'якшення відповідальності або відновлення порушеного права		Дії	фізичні та юридичні особи	роз'яснення вимог законодавства, відновлення прав, представництво, захист від обвинувачення

В системі кожний елемент має вплив на всю систему в цілому. Якщо мета одного чи кількох елементів не співпадає із метою самої системи або її елементів, то це призводить до конфлікту в середині системи і зовні, а отже не буде наближувати таку систему до обраного ідеалу. Логічним буде припустити, що система суб'єктів правозастосування спрямована до мети, визначеної законодавством та мораллю, і таким чином всі елементи системи також повинні мати таку основну мету. В цьому разі кожний елемент, виконуючи свої специфічні функції в системі, буде забезпечувати не тільки ефективну та збалансовану роботу всієї системи, але й допомагати їй рухатись у бік певного правового ідеалу – де правопорушення буде наближатись до 0, а можливості для розвитку особистості та реалізації прав - до 100%.

За умови правильно виставлених ціннісних пріоритетів, функцій та мети системи та її елементів, кожен учасник правовідносин буде прагнути

- Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

до належного здійснення своїх прав та виконання обов'язків, а в разі порушення чиїхось прав - прагнути до їх відновлення або адекватної компенсації, оскільки така поведінка буде заохочуватись (позитивно та негативно) як самими елементами, так і оточенням. При цьому єдиними суб'єктом, уповноваженим допомагати звільненню (але не ухиленню) від відповідальності або її пом'якшенню є адвокатура, оскільки адвокат, використовуючи процедурні та інші порушення чи помилки, може ставити під сумнів допустимість доказів та законність прийнятих рішень чи вчинених дій (бездіяльності). Таким чином він не заохочує учасників правовідносин до вчинення правопорушення, а стимулює інші елементи до якісної роботи, як того вимагає суспільство та держава, які одночасно є замовником для останніх. В сфері цивільно-правових та господарських відносин це питання стоїть дещо інакше, оскільки тут є рівнозначні учасники, і завданням елементів системи повинно бути вирішення правового спору таким чином, щоб мінімізувати ризики негативних наслідків прийнятого рішення - з'ясувати обставини та не допустити переходу одного правового спору в інший, або ж конфлікт чи запровадження хибної практики чи звичаїв ділового обороту.

При нестійких законодавстві та моралі, помилкових пріоритетах й меті системи та її елементів, споживач, який вчинив правопорушення чи не належним чином виконав зобов'язання буде прагнути не до відновлення порушеного права чи пом'якшення своєї відповідальності, а до ухилення від відповідальності чи зловживання своїми правами. Отже, споживач буде спонукати до цього самі елементи системи, які, при нестійкості та не сформованості власних цінностей та мети, почнуть конкурувати між собою за право допомогти споживачу уникнути відповідальності. При цьому органи влади більшою мірою відповідають на такий запит споживача,

- Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

оскільки, на відміну від адвокатури, можуть приймати рішення. Таким чином є цілком логічним, що в умовах «суспільства споживання» та загравання зі споживачами рівень корупції буде зростати. При цьому для забезпечення зовнішнього вигляду «пристойності та законності» таких незаконних дій та рішень будуть використовуватись різні вже апробовані способи – замовні публікації в ЗМІ, посередництво у підкупі, використання політичних та громадських об'єднань тощо. Тобто фактично відбудеться повне зрощення злочинності, державних, політичних та громадських інститутів, що може вивести всю систему на інший деструктивний рівень, що є глухим кутом як для суспільства і держави, так і для особистості й юридичних осіб, котрі намагаються отримувати прибуток від своєї діяльності. За таких умов інша частина споживачів (потерпілі) ймовірно буде намагатися самостійно швидко з'ясувати та «покарати» винних, забуваючи, що процес притягнення до відповідальності й доказування повинен відповідати законності.

Висновки. Таким чином, можна зазначити, що для забезпечення ефективної роботи системи суб'єктів правозастосування необхідними є комплексний підхід та планованість з врахуванням середовища, в якому здійснюється така діяльність чи процес. Реформування інститутів може не дати очікуваного результату не тільки через помилки суті реформ, а й через неузгодженість мети, функцій та пріоритетів самих елементів системи, які повинні робити систему цілісною та якісно іншим об'єктом. Р.Л. Акофф зазначав, що «в кожній системі є зерна її власного занепаду та руйнування» [15, с.114], тому ґрунтовні дослідження та виважене управління системою суб'єктів правозастосування з урахуванням надбань інших галузей знань дасть можливість зробити зміни та реформи більш комфортними та ефективними для особи, суспільства та держави.

-
- Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

Список використаних джерел

1. Legal tech. Википедія — свободная энциклопедия : веб-сайт. URL: https://ru.wikipedia.org/wiki/Legal_tech#cite_note-1 (дата звернення 06.09.2018).
2. Искусственный интеллект в суде, боты-юристы и краудфандинг правовых споров – как начинается LegalTech-революция. RUSBASE : веб-сайт. URL: <https://rb.ru/opinion/legaltech/> (дата звернення 06.09.2018).
3. Искусственный интеллект лучше юристов разбирается в юридических контрактах. ПМ : веб-сайт. URL: <https://www.popmech.ru/technologies/news-412712-iskusstvennyy-intellekt-luchshe-yuristov-razbiraetsya-v-yuridicheskikh-kontraktah/> (дата звернення 06.09.2018).
4. Искусственный интеллект превзошел профессиональных юристов. ТАСС : веб-сайт. URL: <http://tass.ru/plus-one/5030941> (дата звернення 06.09.2018).
5. Конструктор позовної заяви щодо оскарження відмови у наданні публічної інформації. Центр демократії та верховенства права : веб-сайт. URL: <https://cedem.org.ua/what-we-do/sudovyj-zahyst/konstruktor-zayav/> (дата звернення 06.09.2018).
6. Тарасенко Н. Підсумки роботи Верховної Ради за першу половину 2018 р.в оцінках політиків та експертів : Інформаційно-аналітичний журнал «Україна: події, факти, коментарі» № 14 2018. С.6-16 URL: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2018/14.pdf> (дата звернення 06.09.2018).
7. Названо ТОП-10 спеціальностей, на які абітурієнти подали найбільше заяв. УНІАН : веб-сайт. URL: <https://www.unian.ua/society/10204071-nazvano-top-10-specialnostey-na-yaki-abituriyenti-podali-naybilshe-zayav.html> (дата звернення 06.09.2018).
8. Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника / Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/koncepciya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika> (дата звернення 06.09.2018).
9. Цивілізаційний вибір України: парадигма осмислення і стратегія дії : національна доповідь: підручник / ред. кол.: С. І. Пирожков, О. М. Майборода, Ю. Ж. Шайгородський та ін. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАНУ України. Київ: НАН України, 2016. 284 с. URL: http://nbuviap.gov.ua/images/nauk-mon/Cuvilizacijnyy_vubir_Ukrainu.pdf (дата звернення 06.09.2018).
10. Кальман О. Г., Христич І. О. Злочинність в Україні: основні тенденції . Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і

▪ Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

практика): підручник. 2007. Вип. 17. С. 41–56. URL: <http://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/10141> (дата звернення 06.09.2018).

11. Глобальний індекс конкурентоспроможності. World economic forum : веб-сайт. URL: <http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index-2017-2018/competitiveness-rankings/#> (дата звернення 06.09.2018).

12. Належна юридична техніка – гарантія якості законодавства та запорука єдності судової практики. Судова влада України : веб-сайт. URL: <https://no.mk.court.gov.ua/sud1419/pres-centr/news/394834/> (дата звернення 06.09.2018).

13. Рівень виконання судових рішень в Україні за рік зріс утричі – міністр юстиції. Interfax-Україна : веб-сайт. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/467640.html> (дата звернення 06.09.2018).

14. Рогач О.Я. Зловживання правом: теоретико-правове дослідження. Ужгород: Ліра, 2011. 368 с.

15. Рассел Акофф. Планирование будущего корпорации. Центр гуманитарных технологий : URL: <https://gtmarket.ru/library/basis/7085> (дата звернення 06.09.2018).

16. Рассел Акофф, Фредерик Эмери. О целеустремлённых системах. Центр гуманитарных технологий : URL: <https://gtmarket.ru/library/basis/7083> (дата звернення 06.09.2018).

17. Попелюшко В.О. Вчення П.О. Недбайла про застосування правових норм в аспекті забезпечення суб'єктивних прав особи у кримінальному процесі. Тези Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів: Львівський державний університет внутрішні справ, 2008. С. 150-152.

Крамаренко Ю.М.

Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері

У статті розглянуто можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у сфері права. Визначено основні тенденції, негативні та позитивні ознаки сучасної правової сфери. Узагальнено діяльність в певному середовищі основних суб'єктів у сфері права як єдиної системи. Визначено основні функції й мету такої системи та її елементів. Зроблено акцент на необхідності узгодженості мети, функцій та

▪ Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко. // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

пріоритетів самих елементів системи, які повинні робити систему правозастосування цілісною.

Ключові слова: правозастосування, правовідносини, система, елементи системи.

Крамаренко Ю.Н.

Возможности использования системного подхода к разрешению проблемных вопросов в правовой сфере

В статье рассмотрены возможности применения системного подхода к решению проблемных вопросов в сфере права. Определены основные тенденции, негативные и позитивные признаки современной правовой сферы. Обобщено деятельность в определенной среде основных субъектов в сфере права как единой системы. Определены основные функции и цели такой системы и ее элементов. Сделан акцент на необходимости согласованности цели, функций и приоритетов самих элементов системы, которые должны делать систему правоприменения целостной.

Ключевые слова: правоприменение, правоотношения, система, элементы системы.

Kramarenko Y.

Possibilities of applying a system approach to solving problem issues in the legal sphere.

The article considers the possibility of applying a systematic approach to solving problematic issues in the field of law. The main trends, negative and positive signs of the modern legal sphere are identified. The substantiation of the need to use a system approach to solving problematic issues in the field of law enforcement has been made. Indicated the presence of the necessary conditions

-
- Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.

and characteristics of the system, which are present in the existing law enforcement activities in Ukraine. The activity in a certain environment of the main subjects in the field of law as a single system is summarized. The main functions and goals of such a system and its elements are defined. Emphasis is placed on the need for consistency in the objectives, functions and priorities of the elements of the system themselves, which should make system of law whole.

Keywords: law enforcement, legal relations, system, elements of the system.

-
- Можливості застосування системного підходу до вирішення проблемних питань у правовій сфері / Ю. М. Крамаренко.// Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2018. – № 2(18) : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18kymups.pdf>.